

Diagnostické metody ve speciální pedagogice - Pozorování, rozhovor

Kristýna Balátová

Pozorování

- Nejznámější a nejstarší způsob, jakým se člověk dozvídá o světě kolem sebe
- Patří k základním poznávacím metodám
- Užívá se jako pracovní metoda v různých oborech- medicína, psychologie, fyzika atd., ale i laici v životě

-
- Vždy selektivní = vybíráme co budeme pozorovat
 - Krátkodobé, jednorázové, nebo dlouhodobé

-
- Extraspekce – pozorování druhých
 - Introspekce – pozorování sebe sama

 - Zkoumání malých segmentů chování =
molekulární přístup, zaznamenává pouze
to, co vidí
 - Větší celky chování zkoumá molární
přístup

- Přesně víme co registrovat již od začátku pozorování (tzv. strukturované pozorování)
- Záznamový arch – př. Mapa třídy, Arch na záznam činnosti učitele a žáka
- Pozorovací systémy: komplexní nástroje – popis pozorovaných jevů + způsob identifikace, záznamu a vyhodnocování (v dobře kontrolovatelném, organizovaném prostoru)

- Co pozorujeme:
- A) pozorované kategorie (kategorie jevů)- př. Učitel chválí..., kárá...;
- Kategorie: 1. dle charakteru- kognitivního, afektivního, psychomotorického
- 2. dle obtížnosti určování pozorovaných kategorií: a) s nízkým stupněm vyvozování- lépe se odhalují
- b) s vysokým stupněm vyvozování – hlubší dešifrování událostí

□ Pozorování: A) Přímé (osobně)

□ B) Nepřímé (ze záznamu)

-Záznam: a) trvání jevu

□ b) výskytu jevu (intervalové kódování- každý předem určený časový interval- záznam všech kategorií kódem; přirozené kódování- kódování přirozeně se vyskytujícími kategorií)

□ Vyhodnocování: frekvence (četnost výskytu), sekvence (sled);

-
- Nutný zácvek pozorovatele předem
 - Poznámka: přepis nahrávky pozorování do verbální podoby se nazývá protokol

Při pozorování sledujeme:

- Chování – reakce kladné, záporné, potlačené, ambivalentní
- Komunikace:
 - verbální – řeč – (vnější, vnitřní), hlas, tempo řeči, melodie řeči, artikulace...
 - neverbální (tzv. „řeč těla“) – proxemika, mimika, gestika, posturika, haptika, kinezika, dále např. oblečení, péče o vzhled atd.

/- paraverbální- styl verbálního sdělení, to znamená hlasitost řeči, tón, rychlost sdělování, frázování, melodie hlasu apod./

Rozhovor

- Kvalitativní i kvantitativní
- Interview- kontakt tváří v tvář (někdy i telefonické interview)
- Oproti dotazníku- časově náročný
- Nutné zvážit prostor, kde rozhovor vést
- Náročné na zaznamenávání, ne každý schválí nahrávání (zapisovat hned po interview- během si dělat poznámky)
- Raport = navázání přátelského vztahu a vytvoření otevřené atmosféry

- Umožňuje zachytit fakta + motivy a postoje respondenta (skrze sledování jeho reakcí)- usměrňovat tok rozhovoru
- Lze pružně reagovat- přeformulovat otázky
- Přednost před dotazníkem u důvěrných, intimních a citlivých odpovědí (bezprostřední)
- Přednost u osob s problémy ve psaní, čtení- tělesné postižení, zrakové postižení, SPU, starší lidé, malé děti ...
- Dobré pro zmapování problematiky

Typy rozhovoru

- Standardizovaný (strukturovaný)
promyšlený sled, připravené otázky
- Polostandardizovaný (polostrukturovaný)
část otázek připravených, zbytek podle vývoje
rozhovoru dotvářen
velmi aktivní
- Nestandardizovaný (nestrukturovaný)

Dotazník X rozhovor

□ Rozhovor:

- Umožňuje větší volnost a pružnost (spíše otevřené otázky než uzavřené)
- V průběhu rozhovoru lze otázku přeformulovat
- Respondent (vyšetřovaný) může požádat o vysvětlení otázky, (administrátor) vyšetřující o vysvětlení odpovědi

-Kontakt tváří v tvář by měl být zárukou
pravdivých a dostatečných informací

- Prostředí pro rozhovor:
- Klidné, tiché, izolované od vnějšího dění
- Nutný nácvik interview (určité dovednosti)-raport, pružné reakce (flexibilita administrátora)
- Průběh rozhovoru: vstupní část (navození raportu), řadit otázky do obsahových celků,

- Pozor na sugestivní otázky! (naznačují odpověď dle přání administrátora)
- Nutné výrazy porozumění
- Krátké vyčkávací pauzy (2-3s)
- Neutrálně laděné žádosti o dodatečné info (Jak to myslíte? Ještě něco jiného? Apod.)
- Opakování respondentových slov (parafráze, tzv. echo)
- Shrnutí, reflexe respondentových výrazů

- Žádost o dodatečné info
- Žádost o vysvětlení
- Zopakování původní otázky

- Záznam: zvukový, obrazový, slovní zápis (1. průběžné zapisování odpovědí- zkratky, symboly ...; 2. zapisování odpovědi po jejím doznění; 3. zapisuje pomocník- PC)- datovat, kódovat, vyhodnotit (interpretovat)

Analýza produktů lidských činností

- Analýza spontánní verbálních (např. souvislých písemných) i neverbálních projevů jako speciální metoda
- Analýza textů a hodnocení obsahu písemných textů
- Lze uskutečňovat nekvantitativním (kvalitativním) /≠jednoduché rozbory textu-
hluboké interpretace a vysvětlení/ či kvantitativním způsobem (explicitně vyčleněné kategorie jevů, zpracováváné numericky)
- Kvantitativní- převádíme obsah textu (kvalitu) na kvantitativní míru

Literatura

- DUŠEK, K., VEČEŘOVÁ-PROCHÁZKOVÁ, A. *Diagnostika a terapie duševních poruch*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978- 80-247-1620-6. (strany: 28-40)
- SVOBODA, M. *Psychologická diagnostika dospělých*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-327-7.
- SVOBODA, M. *Psychologická diagnostika dospělých*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-050-X.
- SVOBODA, M. *Psychologická diagnostika dospělých*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-706-0.
- SVOBODA, M., KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M. *Psychologická diagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-566-0.
- URBÁNEK, T., DENGLEROVÁ, D., ŠIRŮČEK, J. *Psychometrika. Měření v psychologii*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-836-4. (strany: 13- 151, 204-255)
- VÁGNEROVÁ, M., KLÉGROVÁ, J. *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008. ISBN 978-80-246-1538-7.
- Tyto materiály nejsou určeny k publikaci ani k dalšímu šíření bez souhlasu autora. Slouží jako učební pomůcky pro studenty Diagnostických metod!!!